

Cserei Mihály végrendelete.

(Harmadik közlemény.)

10. Vagyon Doboka vármegyében Nagyiklódon szép portió, a Meszes alatt laknak jó oláh jobbágyok, kik az iklódi udvarházhoz szolgálnak, ezeket a jószágokat, jobbágyokat, Kun Mihály feleségivel együtt eladták, tekozlottak volt egynéhány rendbeli embereknek; Száva Sándor vejem elvévén a leányomat Clárát, kivánta tőlem maga pénzivel hadd válthassa ki azon jószágot másoktól, meg is engedtem, inkább akartam magam gyermekek bírja, mint sem más idegenek; ki is váltotta, most ő bírja, oly conditioval engedtem meg pedig, hogy az első feleségetől való fiam és a más két házas leányaim, mikor Isten módot ad szegényeknek, hogy az ők részekre esendő pénz letelhetik, azon iklódi és meszesallyi jószágokkal egyaránt osztozzanak, a mint ezekről a veresbőrű könyvemben, a hol az iklódi és meszesallyi jószágokról irás vagyon, minden dolgokat bővön leírtam és miképpen kell az én több gyermekeimnek folytatni azon jószágok dolgát, Száva Sándorral mind életében, mind holtá után a gyermekeivel, ott mindenek írva vadnak, az én holtom után azon írásból eligazodhatnak és mivel már a fiam oda ki Kolozsvármegyében házasodott, ha Isten élteti s módja léssen benne, mind a maga részit, mind a Szegedi Gáborné és Henter Pálné részit Száva Sándortól kiválthattya, mert Szegedi Gábor és Henter Pál az ő feleségeket illető részt soha ki nem váltják és úgy csak a negyedrészt marad Száva Sándornénak. Ha pedig, melyet az irgalmas Isten kegyelmesen távoztasson, Száva Sándorné, édes leányom meghalna és Száva Sándor újabban megházasodnék, az az most nálla levő iklódi és meszesallyi jószágban, a más feleségitől leendő gyermekeinek semmi részek nintsen, hanem, ha Isten élteti az unokámat, ifjabb Száva Sándort, ő reája kell szállani, ha pedig ő is magtalanúl meghalna, az én fiamra és más két leányaimra s azoknak gyermekeire kell maradni.

11. Vagyon ugyan Udvarhelyszékben, Bögözben egy kis portió — két jobbágy is volt azelőtt ahoz tartozó — mely is Kun Mihálynéra a nagy atyjáról, Farkas Ferenczről devéniált volt. Ezt is Kun Mihályné eladta, eltékozlotta, öt vagy hatszáz forintokon berecztelki Bánfi Mihály uramnak; Bánfi László uram általadta cserében Korda Zsigmondnak, most a Korda Zsigmond gyermekei bírják; ha

valaha a jó Isten vagy fiamnak, vagy a több gyermekeimnek módot ad benne, igyekezzenek visszaszerezni, erről is a veresbőrű könyvemben írás vagyok.

12. Vagyon ugyan Alesíkon, Szent-Simonon egynéhány jobbágy s malom, néhai Farkas Ferenczről maradt jóság, azon jóságnak a negyedinek harmadrésze az én első feleségemtől maradt, a gyermekeimet illeti; de ebbéli jussát is eladta Kun Mihályné gróf Apor Istvánné asszonyomnak talán ötven vagy hatvan forintokon, mind idvezült feleségemnek vagyon retractatioja, mind a fiamnak a leveleim között és a retractatio mellett kikeresheti a fiam maga számára, erről is vagyon írás a veresbőrű könyvemben.

13. Vagyon Kolozsvármegyében Kis-Nyúlason szép portio, sok szántóföldekkel, szénafüvekkel jobbágy is kettő, sellérek is vadnak. Ezt is Kun Mihály feleségivel együtt eladta radnóttái Luczai Andrásnak egynéhány száz forintokon, most is a Luczai András gyermekei birják. Én három ízben szerezvén össze a pénzt, hogy kiváltam, a szent Isten csudálatos itéletiből mindenkor olyan irtóztató nyomoruságok, tűz miatt való kárvallások estenek rajtam, hogy ezen jóságnak kiváltására elkészített pénzt más közelebb lévő, elkerülhetetlen szükségére kellett fordítanom. A fiam, ha Isten élteti, váltsa ki; minthogy nem messze vagyok a felesége jóságához. Miképpen kell procedálni azon jóság kiváltásában, a veresbőrű könyvemben arról külön írás vagyok és miképpen contraháltam volt én néhai Luczai Andrással, mikor egyszer ki akartam váltani, azon contractust, a fiam kezeibe adtam.

14. Bölöni Cserei János udvarházát, ott való szántóföldekkel, szénafüvekkel, jobbágyokkal úgy nagyajtai jobbágyokkal, szántóföldekkel, szénafüvekkel, az ágostonfalvi ő kegyelme részin való portióval, jobbágyokkal, per notam a fiscus elfoglaltatván, sok fáradsággal, költséimmal (hogy más idegenek, a kik akkor három felől is sollicitáltak familiánk ős jóságát, örökösön ne prae-ripiálják) néhai kegyelmes, örökös fejedelmünk boldog emlékezetű Carolus VI. ő felségétől magamnak és successorainak megkértem; meg is adta ő felsége örökösön fiú ágon, melyről való donatio a statutoriával együtt meg is vagyok a leveles ládában. Az ő kegyelme sustentatiojára, Bécsből küldött levelére, példa nélkül való igaz atyafisággomból, ő kegyelmének azon jóságot bizonyos conditiók alatt visszaeresztettem, most is ő kegyelme birja, melyről való contractus meg vagyok írva szóról-szóra a veresbőrű könyvemben, a contractus is meg vagyok in originále a donatióval együtt megvagyom a leveles ládában, azért az én holtom után is, még Isten ő kegyelmét élteti, az ő kegyelme holta után is az ő kegyelme gyermekeinél kell megmaradni azon jóságoknak; ha pedig az ő kegyelme fiú ága deficiálna (melyet bizony nem kivá-

nok) és csak leányai maradnának, a bölöni és nagyajtai jószágok az ő kegyelme leányainál maradhatnak és ha azok is teljességgel deficiálnának, úgy szállának vissza a contractus szerint az én gyermekeimre. De az ágostonfalvi portió és jobbágyok, minthogy az előtt is, míg a fiscus el nem foglalta, mindenkoron fiú ágon, az ő kegyelme fiú ágának in virili sexu defectussán az én fiamra s annak successoraira kell maradni és mindjárt akkor visszaszállani, a mint ezen dologról is bővön elég irás vagyon a veresbőrű könyvemben az ajtai és ágostonfalvi jószágok körül való dolgoknak leirási szerént, a melyekből az én fiam eligazodhatik.

A mely három darab szántóföldeket pedig itt az ajtai határon Bölön felé fordulóban váltottam ki Donáth György uramtól, Darkó Mihálytól és Gál Baláztól, ugyanazt a kis helyecskét Nagy András uram kapuja előtt, a hol most a takácsné lakik magam csináltattam kis házacskában, ezeket az én gyermekeimtől Cserei János uram ki ne váltsa, se törvénnyel az én gyermekeimet azért ne infestálja, megérdemlem ő kegyelmétől, hogy azokat magamnak s gyermekeimnek örökösön reserváljam, sőt ha azokból a bölöni, nagy-ajtai, ágostonfalvi jószágokból, melyeket nékem a császár donatióval adott pro conservata fidelitate, egy talpalatnyit sem adtam vissza ő kelmének, szabad lettem volna véle, mint magam tulajdon keresményeimmel. Égbekiáltó véték volna ő kegyelmétől, ha az én gyermekeimet megháborgatná. Átok alatt hagyom, hogy se az ő kegyelme gyermekei, se maga ő kegyelme azokért a fenn specificált szántóföldekért s kicsiny darabocska helyecskéért az én gyermekeimet ne molestálják, hanem pro successione manutentione Czifra János jobbágy fiával s jószágával együtt maradjanak az én gyermekeimnél, mert ha más kérte volna meg magának az ő kegyelme per notam amittált jószágait örökösön, se maga, se gyermekei soha hozzá nem juthattak volna. Azért az én fiam és successorai azokat a fenn specificált szántóföldeket s kicsiny helyecskét semmiképpen kezemből ki ne bocsássák, és ha ő kegyelme vagy gyermekei azon dolog iránt az én fiamot és successorait holtom után infestálnák, akkor az én testamentumomnak azt a 14. §-fussát publice a neves szék előtt olvassák el; hogy mind Isten, mind e világ előtt mutatódjék ki az ő kegyelme ellenem való nagy ingratetudója, a melyért nem várhatna magára s gyermekeire egyebet, hanem az igazat látó s igazán ítélő szent Istennek példás büntetését, a mint hogy életemben is az én ritka példájú ő, kegyelméhez mutatott atyafiságomért sok méltatlan injuriákkal fizetett ő kegyelme, akár csak holtom után szegény fiamot s gyermekeimet ne kívánja megszorítani.

15. Zejk Mózes uramnak annak idejében gondja légyen, hogy idvezült édes leányom jussán való jószágot a kis unokám, Zejk József számára kikeresse, az öreg Széki István uram holta után,

minthogy mind petki, mohai, istiniai, farkastelki, csákllyai, nyujtói és másutt való jószágok fiat, leányt egyaránt illetnek, és többére mind Fejérvármegyében vadnak, a kis fia jussa mellett keménykedjék, hogy a Széki István uram fiai ne delraudálják, mert azok igen csak magokat szerető atyafiak. Az édes fiam is mind ő hozzája, mind a több házas leányaimhoz s azoknak gyermekeihez legyen igaz atyafi szeretettel, succursussal, szolgálattal valamiben kívántatik, úgy várhatja az édes fiam is lelki, testi áldásait a szent Istennek magára s maradékira, kívánom is, áldja meg a jó Isten mind örökkön örökké, világ végéig terjedő maradékaival együtt, a feleségemhez is holtom után mutassa meg engedelmességét a mennyiben illik s szolgáljon a mibe kívántatik.

16. Csikban a somlyói és lázárfalvi jószágokban, melyeknek egyikét az úr Apor Péter úr, másikat Apor Lázár uram bírja, olyan igaz successiójok vagyon az én gyermekeimnek, mint szintén Apor uraiméknak, úgyszintén testvéröcsémnek Cserei János uramnak és ő kegyelme gyermekeinek. Minthogy rajtam forgott sok keserves változások miatt mindeddig is abban nem procedálhattam, az én holtom után a fiam egyetértvén testvéröcsémnel, Cserei János urammal, vagy az ő kegyelme fiával, keressék ki, abban pedig Chriska leányomtól maradt kicsiny unokámnak, Zejk Józsefnek is úgyszintén olyan jussa vagyon, mint a több leányomnak és azoknak gyermekeinek, mivel a nagyanyám, Apor Ilona jussán valók, mindezekről is a veresbőrű könyvben elég írás vagyon, miképpen kell procedálni, onnan kitanulhatják.

17. A mely jószágok idvezült első feleségem jussán valók, u. m. iklódi, meszesalylyi, nyulasi, bögzői, káli, csikszentmártoni, vadadi, úgyszintén a mely jószágok idvezült atyámról reám deveniáltak, u. m. ajtai, ágostonfalvi, bibarczfalvi, úgy valamelyeket én acquiráltam mind Nagy-Ajtán, a közel való falukban, úgy Marosszéken, Kálban és az ott körül való falukban és mindazok körül kívántató dolgokat, úgyszintén az édes anyámnak testvéröcsésével mint osztottam meg, a két testvér hugomat mint fizettem ki örökösön, a csiki jószág a mint egészen az ötsémnek jutott, harmadik hugom Borberekai Dánielné gyermekei mit praetendáljanak és miképpen kell az én gyermekeimnek, azok ellen magokat igazságosan oltalmazni és ha casu quo (melyet nem reméllek) a szegény atyám testamentoma törvényes úton cassáltatnék; úgyszintén az ágostonfalvi jószágot néhai Petki István successorai perelni akarják, miképpen kell oltalmazni törvényesen és ha az ágostonfalvi jószágot elnyernék, az én gyermekeimnek miképpen kellene akkor testvéröcsém gyermekeit újabb divisióra allegálni. Micsoda jószágokban vagyon az én gyermekeimnek successiójok és micsoda familiák defectussa után; úgyszintén micsoda egyetmásokat adtam négy leá-

nyaimnak, mikor kiházásítottam; azután is négy-négszáz forintokat adtam külön-külön nekik: a leveles ládámban levő mind édes atyámról maradtott ős leveleknek, mind magam tulajdon leveleimnek betűk szerént egész regestrumát, hasonlóképpen mindenütt való adósságaimat mind Brassóban, mind itt Nagy-Ajtán lévő ládámat, s azokban való egyetmásokat, mindentéle külső, belső házi eszközeimet Bölöni Cserei János uram, bölöni, ajtai, ágostonfalvi donatióval nékem adott, de én töllem bizonyos conditiók alatt visszadatott jószág iránt való dolgokat, egy szóval mindenféle dolgokat szükséges requisitumokat renddel világosan, bővségesen úgy leirtam a veresbőrű nagyobb könyvben, valamint jobban tudhattam, hogy az én fiam, leányaim abból a könyvből minden dolgokat kitanulhatnak s azok szerint folytathatják a dolgokat; valaki azért akár feleségem, akár más akárki azon könyvem a leveles ládámmal s abban való leveleimmel és ezen testamentaria dispositionnal eltitkolná, elrejténé, elégetné, másnak titkon általadná, vagy egészen, vagy rész szerint azon írásomban kivonogatna, vagdalna az én fiam és leányaimnak károkra, az igaz szent Istennek mindentéle átkai szálljanak arra az emberre és minden maradékaira.

18. Két rendbeli dolgomért a királyi táblára evocatus vagyok, úgymint Csiki Mikó Lázártól, hogy nagyajtai Hermán János nevű jobbjágot in anno 1731. repetáltatván, nem adtam kézben, mivel nyilvánvaló igaz jussom vagyon hozzája; úgyszintén a brassai szenator repetáltatván Ágostonfalván akkor lakó Sajtán Ráduly nevű selléremet, ki is a repetitio után az előszöri nagy drágaságban s szükségben Havasalföldiben elbujdosott, nem is jött azolta vissza Ágostonfalvára, ezt is hogy fel nem adtam, legális rátióm volt iránta, akartam volna eddig is, ha életemben a táblán akármely felé végeszakadt volna, mindenik repetitioról vagyon írás a veresbőrű könyvben, Hermán Jánosról folio 91. Sajtán Rádulyról folio 94. a leveles ládámban, egy különös csomóban sub littera B. B. mindazon dolgokról való relatoriák, obligatoriák és szükséges notatiók megvagnak, és azon csomó levelet in anno 1740. a fiam kezébe adtam a plenipotentiával együtt, hogy mikor a tábla beáll, vigyázzon a törvényre, meg is fogadta volt procurátorának a szegény Váró Mihályt, de már ő megholt, azért ha életemben azon causa nem decidalódik, ha Isten a fiamot élteni, vigyázzon a tábla conflussára, hogy vigyázatlanság miatt kár ne kövessen.

Brassai Croner János micsoda gabonabéli adósságot praetendált a szegény atyámhoz, ha az én holtom után vagy a fiamhoz vagy a több gyermekeimhez praetensiót formálna, miképpen kell az én gyermekeimnek magokat defendálni. egész declaratóval való írásom vagyon a veresbőrű könyvben fol. 94, de belé fogta hagyni helytelen proetensióját, mert elmúlt tíz esztendeje csak hallgatásban vagyon.

Nagyajtai Pál János jobbágyról, melyet zálogba bírok, szükséges notátiók megvadnak abban a könyvben, folio 31.

Dániel Ferenczné Bánffy Erzsébettől kétszáz forintokig nékem zálogba vetett gyémántos arany pereczről és jóféle gyöngyös aranybogláros övről való notátiók megvadnak írva azon könyvben, fol. 91.

Testvér öcsém, Cserei János uram adott volt ezelőtt sok esztendőekkel nékem zálogban két apró gyémántos egy arany gyűrűt husz forintokért; ha a husz forintokat deponálja, a fiam agya vissza a gyűrűt. Siga Pált az apjával Zsigmondal zálogosítottam meg az öcsémtől huszonöt forintokkal, megvagyon a leveles ládámban a zálogos levél; de azután Zsigmond a kálnoki urak miklósvári tavára menvén halászni, ott megfogták, bevitték az udvarban Miklósvárra, onnan kezességen kivéttém, a kezesnek, miklósvári Jakab Andrásnak gróf Kálnoki Ferencz elhajtván a marháit, odavesztek. Én a kezesnek a magameből fizettem huszonöt forintokat, melyről való levél megvagyon az adósságról való leveleim között a zöldfestékű ládámban. Már e szerint Zsigmond a fiával együtt ötven forintokban vagyon nállam, ha az ötven forintokat az öcsém le nem teszi, a fiam nem tartozik kibocsátani.

Béres Jánost az apjával, Béres Istvánnal együtt zálogosítottam még ugyan az öcsémtől, negyven forintokkal, megvagyon a zálogos levél a leveles ládámban. Az apja megholt, Béres Jánosért ha leteszi a negyven forintokat az öcsém, kiválthatja, de a jószág, a hol lakik Bölönben, az én acquisitumom; ha kiváltja is az öcsém Béres Jánost magát, elviheti, de a jószág, szántóföldek, szénafüvek, melyeket én adtam Béres Jánosnak, hogy colálja, azokhoz nintsen semmi köze az öcsémnek, ezeket szükségesnek ítéltém megírni a fiam információjára. Mit praetendáljon méltatlanul az öcsém egyik bibarczfalvi jobbágyhoz, mind arról, mind azon testvéröcsémrel való egyéb dolgokról, egész declatatioval való írás vagyon a veresbőrű könyvben a folio 83. usque ad folium 89. Azokat a fiam gyakran megolvastván, onnan mindeneiket kitanúlhat s az szerént alkalmaztathatja magát. Ugy egyéb mindenféle szükséges dolgokról, jószágokról, azoknak törvényesen való oltalmazásáról azon könyvben sokféle írások vagynak, úgyszintén mind abban a veresbőrű nagyobbik könyvben, mind a fejbőrű jegyzőkönyvben, mindenütt való adósságaimról specificatiók vagynak. A pénz interessire mind itt Ajtán, mind Kálban való oeconomia folytatására mennyi kaszással, szántással, szőlőmiveléssel, interes musttal, interes pénzzel, a taxás jobbágyok es annuatim mennyi turóval, sajttal, kövér sertéssel s egyébbel, mivel tartoznak, renddel le vannak írva. Azért a fiam az én holtom után azokat a könyveket szorgalmasan conserválja, gyakran jól megolvassa, mert azokból minden dolgokat tudhat jól folytatni.